

Oponentský posudek disertační práce

Lingvistická pragmatika ve výuce cizího jazyka

Autor: Mgr. Jaroslav Mašín (ÚČJTK FF UK)

Oponent: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D. (KČL FP TUL)

Obsah a koncepce práce

Předkládaná disertační práce se zařazuje v oboru češtiny jako cizího jazyka k tematicky doposud ojedinělým výzkumům tím, že se nezaměřuje na nižší jazykové plány, ale směřuje k popisu osvojování konkrétního jevu vzhledem ke komunikačním funkcím, které jsou podstatným jevem v komunikačním přístupu k výuce jazyků. Autor vymezuje téma práce do oblasti studia osvojování pragmatické kompetence, resp. na mluvní akty žádosti a prosby.

V teoretických východiscích práce autor rekapituluje vymezení termínu pragmatika mezijazyka a představuje, čím se výzkumy v dané oblasti osvojování zabývají, k jakým dospívají výsledkům a jaké si kladou výzkumné otázky.

V další části obrací autor svou pozornost k vymezení mluvních aktů žádosti a prosby, a to jak z hlediska osvojování cizího/druhého jazyka, tak z hlediska jazyka prvního a teoretických popisů daného komunikačního jevu v mluvnících a lingvistických pracích. Vymezuje lingvistický koncept žádosti/prosby v rámci českého jazykovědného zkoumání, v této části je však nucen vycházet z poměrně skromných popisů, které mu neposkytují příliš širokou informační základnu pro vhled do užívání forem vyjadřujících danou komunikační funkci. Autor v této části také uvádí longitudinální studie, které ho pravděpodobně motivovaly k výzkumu vlastnímu, a stávají se jeho referenčním rámcem.

Podstatnou část práce představuje vlastní výzkum, ve kterém autor popisuje longitudinální sledování dvou žáků češtiny s ohledem na vyjadřování žádosti a prosby s ohledem na používané prostředky.

V závěrečné části autor vyhodnocuje svá pozorování, formuluje obecné závěry a porovnává je s výsledky zahraničních výzkumů.

V příloze uvádí autor přepis všech rolových her, neuvádí v plném rozsahu analyzované písemné materiály.

Souhrnné hodnocení práce

S ohledem na východiska práce hodnotím danou práci jako dobře teoreticky podloženou, autor užívá zdroje z oblasti lingvistického popisu v úzkém slova smyslu i z oblastí aplikované lingvistiky. Nechybí informace specificky lingvistické, ale ani informace ze zdrojů výuky a osvojování cizího jazyka.

Celou koncepci práce hodnotím jako velmi pečlivě stanovenou a vypracovanou. Vlastní výzkum vykazuje veškeré metodologické znaky, na jejichž základě můžeme předkládaná data považovat za průkazná. Je třeba vyzdvihnout, že autor je schopen informace odkazující na jiné výzkumu uvádět nejen na místech přímo představujících uvedené výzkumy, ale odkazuje k nim i v průběhu popisu vlastního výzkumu, a činí tak způsobem, který čtenáři umožňuje okamžitou komparaci popisovaného jevu v češtině a v angličtině.

Autor uvádí veškerá metadata s ohledem na komunikační situace, z nichž data čerpá; tj. komplexní informace o respondentech, jejich jazykovém pozadí a učebním procesu. V této části pouze postrádám pečlivější popis jevů, které byly přímo vyučovány (případně metodický přístup, který byl pro jejich výuku využit), a jejich přímou souvislost s produkcí daných jevů.

Pro bližší pochopení produkce žádosti a prosby by bylo také možné zařadit informace o jejich vyjadřování v mateřském jazyce žáků, a to zvláště s ohledem na jejich výrazně odlišné sociokulturní pozadí.

Pro získání jazykových dat autor používá písemné materiály (není zjevné, zda se skutečně jedná jen o jediný písemný materiál: vzkaz s prosbou o nákup, či zda byly analyzovány ještě další písemné materiály) a přepis materiálů verbálních (v plném rozsahu uveden v příloze), které zahrnují žákovskou produkci jednak v rámci jazykového managementu výuky a života žáků bezprostředně spojeného s životem ve třídě, jednak z tzv. rolových her, které simulují příslušné situace denního života. Do výzkumu nebyla zahrnuta žádná spontánní produkce za hranicemi třídy.

Z hlediska textového a stylistického pokládám text za dobře propracovaný, vykazující kompaktní textovou strukturu, které čtenáři umožňuje dobrou orientaci v textu a předkládaných informacích. Text prošel i pečlivou jazykovou korekturou a objevují se v něm

jen zanedbatelné chyby (s. 15 ?, s. 30 *ustupuje na důležitosti*, s. 59 slovosledná chyba *je schopná Yao*, s. 60 *Byly přidány řři ...*, s. 143 chybějící *o: mluví pouze nepřímém vyjadřování*).

Dílčí komentáře a dotazy

- s. 110 Doporučila bych uvedení příkladů ke každému lexému ve výčtu v tabulce.
- s. 112 Z uvedeného příkladu přímo nevyplývá, že studentka použila vykání, možná si jen spletla tvary pro 2. os. sg. a pl.
- s. 118 Tvary *neřeknete* a *neřekněte* – z příkladu není jasné, zda se jedná opravdu o morfologickou záměnu či jen o nedostatečně vyvinutý fonematický sluch a následně tedy o chybu výslovností.
- s. 121 Tvrzení o jednoznačné záměně dativního tvaru zainteresovanosti *mi* a akuzativního předložkového tvaru *pro mě* nepovažuji za průkazné. Toto tvrzení by bylo třeba doložit. I rodilí mluvčí užívají v daných případech předložkového tvaru, jestliže se dostane do rematické pozice.
- s. 80 Jakým způsobem jste při pozorování stanovoval hranice vývojových fází. Na s. 80 píšete, že nejsou ostré. Jako hranici období stanovujete první výskyt nové formy ve spontánní produkci či v řízené rolové hře? Tento dotaz je pro mě důležitý z metodického hlediska výzkumu, jestliže rolové hry bezprostředně navazovaly na samotnou výuku určitého jevu, nevypovídají o jeho osvojení, ale o jeho aplikaci ve výuce. Teprve s časovým odstupem, resp. s jeho nekontaktním užitím s ohledem na prezentaci, můžeme hovořit o jeho osvojení.
- s. 126 Vzhledem k tomu, že objem zkoumaných dat není rozsáhlý a z hlediska statistickým metod neposkytuje validní informace, bylo by vhodné, aby při procentuální specifikaci užití určitého jevu bylo zároveň uvedeno i číslo vyjadřující přímo počet užití jevu, teprve takto bychom mohli získat přesnější představu o tom, jak byl jev užíván.
- s. 128 V této části jsme přesně nepochopila možnost modifikace hlavního aktu žádosti. Vyslovujete hypotézu, že pro studenty je pravděpodobně snazší modifikovat podpůrný

akt, než hlavní akt. Domnívám se, že zmíněná modifikace je v rozporu s podstatou hlavního aktu. Můžete uvést příklad, jak byste si takovou modifikaci představoval.

- s. 135 *Můžu může jet spolu?* Není nutně chybný tvar slovesa, ale může to být ztráta větné perspektivy.
- Jakým způsobem jste metodicky postupoval při výběru jevů a prvků, které v osvojování prosby/žádosti popisujete? Čerpal jste je z Achibové (Achiba, 2003), nebo jste k jejich výčtu dospěl na základě nějaké analýzy projevů rodilých mluvčích?

Závěr

S potěšením konstatuji, že text splňuje požadavky na udělení titulu Ph.D., a doporučuji jej k obhajobě.

V Liberci 10. 1. 2015

Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.